

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

ЛОГИСТИКА У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

др Петар Станојевић
Ванредни професор

КАНДИДАТ:

Ивана Станојевић

Београд, 2021. године

Садржај

Увод.....	2
1.Систем одбране.....	5
2.Министарство одбране.....	7
2.1. Управа за општу логистику.....	10
3.Војска Србије.....	12
3.1.Управа за логистику (Ј-4).....	14
4.Логистичке службе у Војсци Србије.....	16
4.1.Техничка служба.....	17
4.2.Интендатска служба.....	17
4.3.Санитетска служба.....	18
4.4.Ветеринарска служба.....	19
4.5.Саобраћајна служба.....	20
4.6.Грађевинска служба.....	20
5.Центар за обуку логистике.....	21
6.Историјат логистике у Систему одбране.....	22
Закључак.....	27
Литература.....	29

УВОД

Логистика се први пут помиње у античком римском периоду где се под појмом „логистика“ подразумевала управа над државним залихама, што је обухватало финансије и расподелу животних намирница (Зечевић, 1996). Употреба термина логистике користи се у свакодневној комуникацији, како у жаргону, тако и у пословној и научној терминологији. Сама помисао на реч „логистика“ за многе теоретичаре је различита, али се углавном односи на снабдевање, кретање и дистрибуцију робе, одржавање опреме и инфраструктуре, збрињавање оболелих и повређених, обезбеђење енергената, исхране, као и дистрибуција одеће и обуће. Термин „логистика“ везује се за грчки логос-логикос што може да се преведе као рачунање, и немачко-француски израз логор-логис што се преводи као збрињавање.

Циљ логистичког напора је стварање и непрекидна подршка борбених снага, што заправо представља користан путоказ за приказивање и интерпретацију тумачења појма логистике (Logistics in the national defence, 1959). На самом почетку ради јаснијег разумевања појма логистике корисно је направити разлику међу појмовима: „*Логистика* је процес планирања и обезбеђивања добара и служби; *Међународна логистика* је процес планирања и обезбеђивања добара, постројења и служби ради подршке војних снага и цивилне привреде на међународном нивоу; *Национална логистика* је процес планирања и обезбеђивања добара и служби ради подршке националних војних снага и њихових операција, националне цивилне привреде и њених међународних обавеза и захтева; *Цивилна логистика* је процес планирања и обезбеђивања добара и служби ради подршке цивилне привреде; *Војна логистика* је процес планирања и обезбеђивања добара и служби ради подршке војних снага.“ (Hunt, 1956).

Као што је већ поменуто теоретичари различито дефинишу појам логистике, па тако постоји више дефиниција:

„Логистика чини систем активности које омогућавају обликовање, пројектовање, усмеравање, вођење и регулисање протока роба (материјала, производа), енергије и информација унутар система и између система.“ (Перишић, 1995).

„Логистика је наука и вештина инжењеринга и управљања капацитетима, резервама и ресурсима за материјалну, техничку, инфраструктурну и здравствену подршку циљева, планова, програма Војске Југославије и оружане борбе.“ (Доктрина Војске Србије)

„Логистика је наука планирања и обезбеђења покрета и одржавања оружаних снага. То је свеобухватан смисао аспекта војних операција које се односе на: - дизајн и развој, усвајање, чување, транспорт, дистрибуцију, одржавање, извлачење и премештање материјала; - транспорт људства; - усвајање или конструкција, одржавање, стављање у функцију и распоређивање средстава; - усвајање или опремање објеката; - медицинску и здравствену заштиту.“ (НАТО, 1997)

Логистика је све оно што прати основну делатност на коју се односи и без које се основна делатност не може изводити или се изводи са великим потешкоћама. Логистички системи су мењали своју намену кроз неколико фаза:

1. До 1949. године – у том периоду логистика се везује за појам физичке дистрибуције производа. У том периоду је установљен концепт маркетинг микса, који обухвата производ, промоцију и цену, али и канале дистрибуције робе
2. Од 1949. до 1970. године - у другој фази логистика добија пословну димензију, у виду посебних радних места менаџера за дистрибуцију и складиштење производа
3. Трећу фазу карактерише период од 1970. до 1990. године – у овој фази се акценат ставља на набавку, процес снабдевања, руковање и управљање материјалима и њихову примену у логистичком ланцу
4. У последњем развојном периоду од 1990. до данас - тежњом и планом да се задовоље потребе потрошача и партнера, дошло је до акцентовања управљања логистичким ланцима (Станојевић и сар, 2017).

Војна логистика је део система опште логистике. То је наука и вештина планирања и извођења снабдевања, покрета и одржавања снага, с циљем обезбеђења материјалних и здравствених предуслова за живот, рад и ударну моћ војске. Основни циљ војне логистике јесте стварање и обезбеђивање материјално-техничких услова за остваривање ударне моћи – ватре, покрета и маневра. Постоје одређени циљеви војне логистике који су битни за њено функционисање: - обезбеђење правремене расположивости свих потребних

логистичких компонената у складу са захтевима интегралне логистичке подршке у процесу развоја, производње и набавке наоружања и војне опреме; - изградња неопходне организације логистичке подршке која ће моћи да задовољи захтеве командовања; - обезбеђење максималног ослона на националне и мултинационалне снаге у изградњи и остваривању логистичке подршке.

Војна логистика представља скуп служби и њихових функција, чији се међусобни односи заснивају на одређеним законима и принципима. Суштину војне логистике чине функције логистике које представљају појединачне, према неком принципу обједињене делатности логистичке подршке.

Војна логистика као процес планирања и обезбеђивања добара и служби ради подршке војних снага своју основу има у националној логистици, а национална логистика за потребе војске обезбеђује производњу и увоз система оружја и друге војне опреме, те сировине и енергенте рата, чиме се укључује у међународну логистику (Јовановић, 2005).

1. СИСТЕМ ОДБРАНЕ

„Одбрана је функција државе којом се обезбеђује заштита и остваривање одбрамбених интереса. Одбрамбени интереси представљају израз највиших вредности и општих потреба грађана и Републике Србије за изградњом и очувањем безбедности и стабилности као суштинским претпоставкама слободног и демократског развоја друштва. Они произлазе из општих цивилизацијских и националних вредности, могућности Републике Србије и њене позиције у међународним односима. Штитећи своје одбрамбене интересе, Република Србија истовремено ствара нужне предуслове за заштиту свих осталих националних интереса, као и за активно учешће у заштити заједничких вредности са другим државама. Заштита и остваривање одбрамбених интереса је општи циљ и смисао постојања и функционисања система одбране. Стратегија одбране Републике Србије (у даљем тексту: Стратегија одбране) заснована је на Уставу Републике Србије и Стратегији националне безбедности Републике Србије. Основни је стратегијски документ који усмерава развој нормативних, доктринарних и организацијских решења система одбране, планирање и финансирање одбране и ангажовање ресурса одбране Републике Србије. У Стратегији одбране анализира се безбедносно окружење са аспекта одбране Републике Србије, идентификују изазови, ризици и претње безбедности од значаја за одбрану, формулишу одбрамбени интереси и циљеви, утврђује политика одбране, структура, управљање и начела функционисања система одбране Републике Србије. Опредељења исказана у Стратегији одбране изражавају одлучност Републике Србије да, у складу са одлуком о војној неутралности, изграђује и јача сопствене способности и капацитете за одбрану, као и да кроз сарадњу са безбедносним и одбрамбеним структурама Европске уније, учешће у програму Партнерство за мир, сарадњу са Организацијом договора о колективној безбедности и другим међународним безбедносним и одбрамбеним субјектима доприноси јачању националне, регионалне и глобалне безбедности. Стратегија одбране потврђује приврженост Републике Србије општеприхваћеним стандардима одбрамбеног организовања демократских друштава“ (Стратегија одбране Републике Србије, 2019).

Систем одбране представља део система националне безбедности, уређен је стратегијско – доктринарним и планским документима одбране, представља облик

организовања задатака одбране, организовање мера за рад грађана, државних органа, као и правних лица за употребу снага одбране у ратном и ванредном стању. Основни стратегијско – доктринарни документи у области одбране јесу Стратегија националне безбедности Републике Србије, Стратегија одбране Републике Србије и Доктрина Војске Србије, док планске документе чине Дугорочни план развоја система одбране Републике Србије, Стратегијски преглед одбране Републике Србије и План одбране Републике Србије. Стратегија одбране усвојена је одлуком Народне Скупштине 27. децембра 2019. године и објављена је у „Службеном гласнику Републике Србије“. „Стратегија одбране даје анализу безбедносног окружења, идентификује изазове ризике и претње безбедности и одбрани, утврђује одбрамбене интересе и циљеве, стратегијски концепт одбране, политику одбране, систем одбране и дефинише спровођење Стратегије одбране“ (Јефтић, 2019, стр. 38). Битно је напоменути да су одбрамбени интереси Републике Србије засновани на њеним националним интересима, а то су: очување суверености, независности и територијалне целовитости, заштита безбедности Републике Србије и њених грађана, очување мира у региону и свету, војна сарадња и неутралност. Одбрана обухвата војну и цивилну одбрану, а планира се и организује у миру, ванредном и ратном стању. „Република Србија штити своје интересе применом одбрамбеног концепта: 1. у миру – одвраћањем јединственим и ефикасним системом одбране, изградњом поузданог партнерства, 2. У рату – одлучном одбраном Републике Србије сопственим снагама, уз помоћ савезника и партнера“ (Јефтић, 2019, стр. 41).

„Грађани у одбрани земље имају право и дужност да извршавају војну, радну и материјалну обавезу и учествују у цивилној заштити, у складу са законом, одлукама надлежних органа и плановима одбране. Одредбе Закона о одбрани када је реч о материјалној обавези грађана, односе се и на обавезе правних лица и предузетника. У ратном и ванредном стању, грађанима се може утврдити материјална обавеза у складу са законом и прописима који се односе на ратно и ванредно стање. Материјалну обавезу за потребе одбране земље извршавају власници ствари“ (Милошевић, 2010, стр. 251).

Циљеви и задаци система одбране јесу: одбрана и заштита интереса државе, очување мира у окружењу и унутар државе, одржавање и унапређење односа са другим институцијама безбедности, док су задаци оспособљавање система да одговори на изазове, ризике и претње, активно функционисање система одбране у складу са расположивим ресурсима,

сарадња са држава чланицама Европске уније и слично. Битно је напоменути да се систем одбране састоји од два дела:

1. Управљачког – који чине институције законодавне и извршне власти, као што су: Народна Скупштина Републике Србије, Председник Републике, Савет за националну безбедност, Влада, Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије,

2. Извршни део – чине Војска Србије и друге снаге одбране. Војска Србије представља оружану силу Републике Србије и основног носиоца оружаног супротстављања изазовима, ризицима и претњама које угрожавају Републику Србију споља, циљеве и задатке Војске Србије прописује Народна Скупштина, Врховни командант Војске Србије је Председник Републике који може да поставља и разрешава официре Војске Србије и одлучује о активирању.

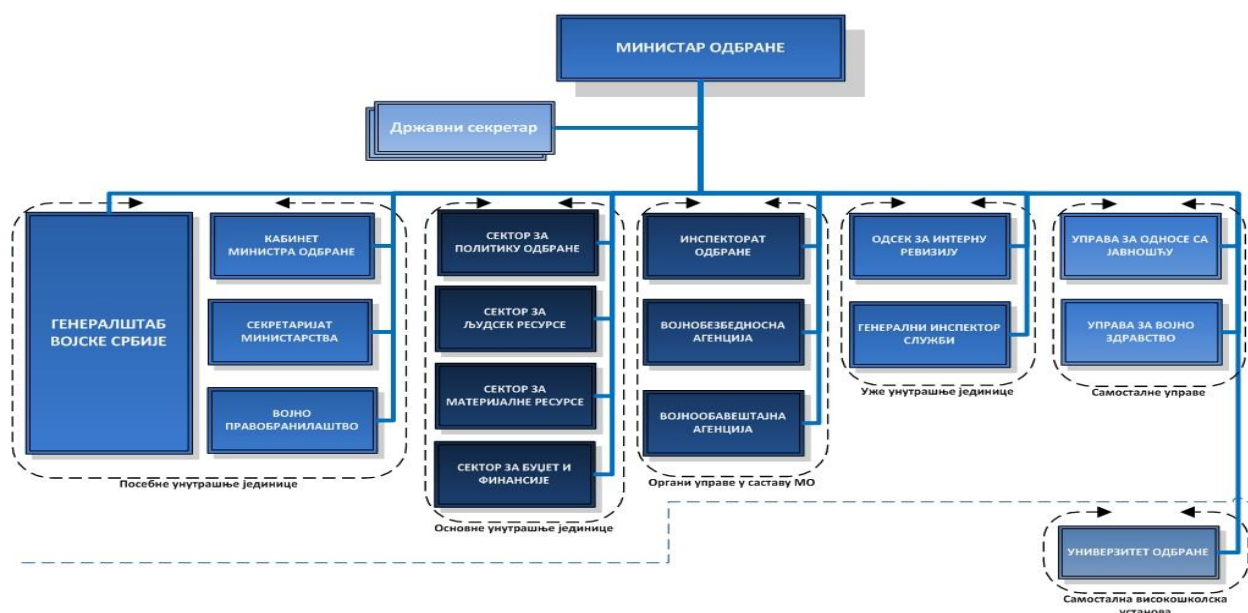
Док су друге снаге одбране: државни органи, органи аутономне покрајине, органи локалне самоуправе, привредна друштва, правна лица и грађани.

2. МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

Као што је наведено у претходном делу рада, систем одбране је један од најзначајнијих подсистема националне безбедности Републике Србије чиме се истиче и његова значајна улога у очувању спољашње безбедности. Институционално систем одбране чини Министарство одбране као руководећа и Војска Србије као извршна структура (Кековић и сар, 2017).

- Министарство одбране, у оквиру свог делокруга, предлаже и спроводи политику одбране, извршава законе и међународне уговоре, општа акта Народне Скупштине, Владе и акта председника Републике из области одбране (Закон о одбрани Републике Србије). На челу Министарства налази се министар одбране којег бира Народна скупштина на период од четири године, њему су потчињени помоћници и државни секретари који руководе основним секторима и јединицама Министарства. Тренутну структуру Министарства чини четири сектора за: 1. Политику одбране, 2. Људске ресурсе, 3. Материјалне ресурсе, 4. Буџет и финансије. Поред сектора постоји више организационих јединица које

су значајне за функционисање како Министарства одбране тако и целокупног система: Секретаријат, Кабинет министра, Војно правобранилаштво; органи управе: Универзитет одбране, Инспекторат одбране, Војнобезбедносна и Војнообавештајна агенција; самосталне управе: Управа за односе с јавношћу, Управа за војно здравство; као и уже унутрашње јединице: Одсек за интерну ревизију и Генерални инспектор служби безбедности (Кековић и сар, 2017).

Шема 1: Организациона структура Министарства одбране

Министарство одбране обавља послове, који се односе на:

- процену ризика и претњи безбедности земље;
- израду нацрта Стратегије националне безбедности Републике Србије, Стратегије одбране Републике Србије и Дугорочног плана развоја система одбране Републике Србије и усвајање документа за њихову израду;
- израду предлога Доктрине Војске Србије;
- израду предлога Стратегијског прегледа одбране Републике Србије;
- израду Средњорочног плана и програма развоја система одбране;
- израду предлога годишњег извештаја Владе о стању припрема за одбрану, с којим се сагласио председник Републике;

- израду нацрта закона из области одбране, безбедности и Војске Србије;
- израду нацрта закона о потврђивању међународних уговора у области одбране и војне сарадње;
- израду платформи за вођење преговора и закључивање међународних уговора у области одбране и војне сарадње и њихово извршавање;
- закључење уговора из области војног школства и обуке за одбрану земље са надлежним министарствима других држава у складу са законом;
- планирање и остваривање међународне сарадње из области одбране и војне сарадње;
- координирање израде нацрта Плана одбране Републике Србије, у складу с упутством Владе о методологији за израду планова одбране и предлагање Влади на усвајање;
- предлагање смерница за израду планова одбране и упутства о методологији за израду планова одбране;
- утврђивање предлога планова одбране других снага система одбране, који су у вези са Планом употребе Војске Србије;
- планирање, припремање и контролу мобилизације грађана, државних органа, органа аутономних покрајина, органа јединица локалне самоуправе, привредних друштава, других правних лица и предузетника и Војске Србије за извршавање задатака у ратном и ванредном стању;
- израду аката и планских докумената којима се планирају мере и радње за рад грађана, државних органа, привредних друштава, других правних лица и предузетника и за употребу Војске Србије и других снага одбране у ратном и ванредном стању;
- извршавање војне, радне и материјалне обавезе;
- извршавање одлука председника Републике о упућивању професионалних војних лица у мултинационалне операције и одлука Владе о упућивању особља цивилне заштите и запослених у органима државне управе у хуманитарне и друге операције у иностранству;
- планирање и организовање цивилно-војних односа у области одбране;
- информативну, културну, музејску, архивску и верску делатност и друге делатности, за потребе одбране;
- организовање, модернизацију и унапређење телекомуникационих мрежа и средстава и криптозаштите за потребе Војске Србије и других државних органа;

- усклађивање телекомуникационо-информационог обезбеђења, информационих и телекомуникационих мрежа и средстава за потребе одбране;
- уређење и припрему територије за потребе одбране;
- истраживање, развој, производњу и промет наоружања и војне опреме;
- опремање и наоружавање Војске Србије и других снага одбране, поступке поверљивих набавки и материјално обезбеђивање Војске Србије;
- уређује поступак јавних набавки мале вредности у командама, јединицама и установама Војске Србије, војним јединицама и установама које су организационо и функционално везане за Министарство одбране, као и многе друге... (Министарство одбране).

2.1. УПРАВА ЗА ОПШТУ ЛОГИСТИКУ

У оквиру Сектора за материјалне ресурсе који представља унутрашњу јединицу Министарства одбране и који је надлежан за истраживање, развој и снабдевање наоружања и војне опреме, наоружање и опремање Војске Србије, планирање и организовање објеката, као и снабдевања неопходна за функционисање Министарства одбране и Војске Србије, налазе се следеће управе:

1. *Управа за општу логистику*
2. Управа за одбрамбене технологије
3. Управа за набавке и продају
4. Управа за инфраструктуру

Шема 2. Организациона структура Управе за општу логистику

Управа за општу логистику бави се планирањем и снабдевањем исхране, водоснабдевањем, енергентима, као и набавком неопходних средстава за одевање у систему одбране, такође је од значаја за обављање контроле квалитета материјалних средстава у оквиру интендантске службе. Кључну улогу у функционисању Управе има Дирекција за услуге стандарда чија је основна делатност реализација задатака производних сегмената неопходних за систем одбране. Организационе целине Дирекције за услуге стандарда су следеће: Војна установа „Дедиње“, Војна установа „Тара“ и Војна установа „Моровић“.

- Војна установа „Дедиње“ обавља послове који се односе на пољопривредну производњу, пружање угоститељских услуга попут исхране и смештаја припадницима Министарства одбране, као и њиховим породицама.
- Војна установа „Тара“ обавља послове који се односе на пружање угоститељских услуга, услуга спортско-рекреативног карактера, како припадницима Министарства одбране, тако и њиховим породицама, иностраним организацијама и институцијама.
- Војна установа „Моровић“ обавља угоститељско-трговинске услуге, пољопривредну производњу, пружа услуге и стручност у оквиру лова, риболова и шумарства, такође врши трговину на велико и мало производима из сопственог производног асортимана (Министарство одбране).

3. ВОЈСКА СРБИЈЕ

Војска Србије представља оружане снаге Републике Србије чије су надлежности прописане Уставом и законима, неке од њих су: одбрана и заштита земље од оружаног угрожавања споља, очување мира у региону и свету, као и пружање подршке и помоћи цивилним властима.

Мисије и задаци Војске Србије утврђени су Стратегијом одбране Републике Србије. Војска Србије има три мисије:

- 1) одбрана Републике Србије од оружаног угрожавања споља,
- 2) учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету,
- 3) подршка цивилним властима у супротстављању претњама безбедности (Стратегија одбране, 2019).

Највиши стручни и штабни орган Војске Србије, који је надлежан за употребу и припрему војске у рату и миру, јесте Генералштаб Војске Србије. Основни послови Генералштаба јесу: 1. Израда доктринарних докумената; 2. Израда Плана употребе Војске Србије; 3. Израда плана мобилизације Војске Србије; 4. Израду смерница за изградњу оперативне и функционалне способности Војске Србије; 5. Припрему аката о организацији команди, јединица и установа Војске Србије; 6. И друге послове у складу са законом и актима председника Републике и министра одбране. Унутрашњу организацију Генералштаба Војске Србије чине Кабинет, управе и одељења, с тим у вези изграђена је на функционалном принципу:

1. Кабинет начелника Генералштаба Војске Србије – је ужа организациона јединица Војске Србије која обавља аналитичке, оперативне и административне послове за потребе начелника Генералштаба
2. Управа за људске ресурсе (Ј-1) – је намењена за организацију задатака у персоналној, морално-психолошкој и верској функцији
3. Управа за обавештајно-извиђачке послове (Ј-2) – обавља послове који се односе на обавештајно обезбеђење Војске Србије, електронска и противелектронска дејства Војске Србије
4. Оперативна управа (Ј-3) – је унутрашња јединица која обавља послове планирања, организовања, координације и контроле задатака у Војсци Србије

5. Управа за логистику (J-4) – је интервидовска организациона јединица Генералштаба намењена је за планирање, организацију и реализацију логистичких послова Војске Србије, Управи су потчињени Централна логистичка база и Центар за координацију кретања и транспорта
6. Управа за развој и опремање (J-5) – обавља послове опремања наоружањем и опремом Војске Србије, као и израду планова научноиздавачке делатности, потчињен јој је Технички опитни центар
7. Управа за телекомуникације и информатику (J-6) – је интервидовска организациона јединица Генералштаба намењена за планирање, организовање, координацију и контролу телекомуникационо-информатичког обезбеђења Војске Србије
8. Управа за обуку и доктрину (J-7) – намењена је за развој и управљање системом обуке у оквиру система одбране
9. Управа за финансије (J-8) – обавља послове контроле финансијског и материјалног пословања, као и контролу над коришћењем средстава у Војсци Србије
10. Одељење за цивилно-војну сарадњу (J-9) – је организациона јединица која је уједно и носилац цивилно-војне сарадње у систему одбране Републике Србије
11. Управа војне полиције – је организацијска јединица Генералштаба Војске Србије намењена је за планирање, организацију, координацију и контролу војнополицијских послова и задатака за потребе Министарства одбране Војске Србије (Војска Србије).

„Закон о Војсци Србије прописује да се команде, јединице и установе Војске Србије попуњавају људством сталног и резервног састава, материјалним средствима из ратне резерве и материјалним средствима из пописа за потребе Војске Србије, на основу планова попуне. Попуну команди, јединица и установа војним обвезницима, према добијеним бројним распоредима војних обвезника и материјалних средстава из пописа припрема надлежни орган у складу са утврђеним критеријумима и приоритетима попуне. Војска Србије на основу мобилизације из мирнодопске организације и мирнодопског стања прелази на ратну организацију и ратно стање приправности и оперативне готовости за извршење њених мисија и задатака. Мобилизација по обиму може бити општа и

делимична, а саопштава се јавним оглашавањем и појединачним позивом. Поред опште мобилизације делимична мобилизација обухвата потребан део команди, јединица и установа Војске Србије као и материјална средства потребна за извршење мисија и задатака. Мобилизација се спроводи по Плану мобилизације Војске Србије. Делимична мобилизација Војске Србије може да се нареди ради: провере спремности за извршење мобилизације, извођења планираних вежби и контрола организовања припрема за одбрану“ (Милошевић, 2010 стр. 252).

Војску Србије чине: видови, родови и службе. Видови у Војсци Србије се деле на копнену војску и ратно ваздухопловство и противваздухопловну одбрану. Родови: пешадија, оклопне јединице, артиљерија, инжињерија, артиљеријско-ракетне јединице, авијација, речне јединице, јединице за електронска дејства. Док се службе Војске Србије деле на опште: кадровске, телекомуникацијске, обавештајне и безбедносне, и логистичке: техничка, интендантска, санитетска и друге службе о којима ће више речи бити у другом делу рада.

3.1. Управа за логистику (Ј-4)

Најосновнију улогу везану за функцију логистике у оквиру Генералштаба има Управа за логистику (Ј-4), која представља интервидовску јединицу задужену за планирање, организовање и реализацију логистичке подршке Војсци Србије, као и командовање потчињеним јединицама. Неке од основних надлежности Управе су следеће: 1. Планирање и организовање система логистичке подршке Војске Србије; 2. Правовремено и неопходно снабдевање Војске Србије материјалним средствима неопходним за спровођење мисија и задатака; 3. Планирање, организовање и контролу техничких средстава; 4. Планирање организовање и контролу саобраћаја и транспорта Војске Србије; 5. Планирање, организовање и спровођење опште логистике Војске Србије (Војска Србије, 2021).

Управи за логистику (Ј-4) су потчињене Централна логистичка база и Центар за координацију кретања и транспорта.

Централна логистичка база представља највећу логистичку јединицу у Војсци Србије, она врши послове кључне за снабдевање система одбране свим покретним и резервним стварима које су неопходне за вршење интендантских, ветеринарских и санитетских послова. Основни задаци Базе су следећи: 1. Реализација логистичке подршке јединица и установа у гарнизону Београд; 2. Одржавање средстава посебне намене, убојних и ракетних средстава; 3. Снабдевање система одбране резервним деловима и покретним стварима. „Централна логистичка база извршава и задатке из осталих логистичких функција, првенствено транспорта и одржавања специфичних ПС за цео систем одбране. Управни органи базе врше квантитативни и квалитативни пријем МС на основу уговора, плана испоруке и техничких услова добијених од надлежних органа МО и ГШ, оформљују техничку документацију и упућују средства јединицама на основу распореда надлежног органа. (Јовановић, 2016:33) Унутрашњу организацију Централне логистичке базе чине:

1. Први складишни батаљон
2. Други складишни батаљон
3. Трећи складишни батаљон
4. Други сабирно-продајни центар – намењен је за продају расходованих, неупотребљивих и сувишних средстава и материјала из Војске Србије и Министарства одбране. У прошлости је у сваком граду постојао бар један такозвани војни отпад, док данас постоји два, један мањи у Земуну, и други већи у Нишу. Асортиман који се продаје: покретне ствари које су застареле или сувишне, службене псе који се сматрају мање способним за испуњавање обавеза, покретне ствари које су расходоване, покретне ствари којима истиче рок употребе, секундарне сировине, отпадна уља и антифриз, и слично (Војска Србије).
5. Први логистички центар – формиран је 2017. године у касарни „Кнежевац“ од расформираних јединица 4. складшног батаљона, 5. Складишног батаљона и 1. Сабирно-продајног центра Централне логистичке базе. Центар је формиран с циљем да се уједине сви капацитети логистичке подршке, како би се лакше и ефикасније извршавали задаци и мисије, такође располаже са 40.000 квадратних метара магацинског простора на 11 локација обједињених у пет складишта чија

је намена пријем материјала и средстава, као и артикала хране са тржишта (Дневни лист „Политика“, 2017).

Центар за координацију кретања и транспорта је јединица надлежна за планирање, координацију, праћење реализације и извештавање о саобраћају и транспорту људи и средстава за потребе јединица и установа Министарства одбране, као и за праћење транспорта и транзита страних војних снага преко територије Републике Србије. Центар се налази у гарнизону Београд, у касарни „Топчидер“. Основни задаци Центра за координацију кретања и транспорта су следећи: 1. Планирање, координација и праћење реализације кретања и транспорта за потребе Министарства одбране и Војске Србије; 2. Реализација уговарања транспортних услуга; 3. Координација, одобравање и праћење транспорта и транзита страних војних снага преко територије Републике Србије; 4. Стручна сарадња из области саобраћаја и транспорта са надлежним институцијама Републике Србије и међународним институцијама.

4. ЛОГИСТИЧКЕ СЛУЖБЕ У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

Службе Војске Србије представљају делове Војске који имају специфичну опрему, организацију, обуку и употребу, а намењене су за остваривање једног од садржаја обезбеђења и подршке командовању. Службе у Војсци Србије се деле на: опште и логистичке.

1. Опште службе су: кадровска, телекомуникације, информатичка, ваздушно осматрање и јављање, атомско-биолошко-хемијска, обавештајна, безбедносна, геодетска, метеоролошка и навигацијска, финансијска, правна, музичка и верска
2. У логистичке службе се убрајају: техничка, интендантска, санитетска, ветеринарска, саобраћајна и грађевинска

4.1. ТЕХНИЧКА СЛУЖБА

Техничка служба је логистичка служба која организује и реализује одржавање и снабдевање наоружањем и војном опремом јединице и установе Војске Србије.

Надлежности техничке службе су следеће:

1. Снабдевање основним техничким материјалним средствима;
2. Снабдевање убојним и погонским средствима;
3. Одржавање техничких материјалних средстава;
4. Одржавање убојних и погонских средстава;
5. Снабдевање резервним деловима;
6. Спасавње бродова и пловних објеката на рекама.

Техничка служба Војске Србије прати и изучава технолошки развој у свету и његов утицај на оперативну способност Војске Србије. Кадровским оспособљавањем, рационалном организацијом и материјалном подршком, успешно подржава потребе Војске у развоју техничких средстава наоружања и војне опреме и њиховом снабдевању и одржавању у читавом животном веку. Техничка служба је организована на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу, а све задатке извршава преко својих управних и извршних органа.

За извршавање задатака, извршни органи техничке службе користе опрему која обухвата средства за извлачење и евакуацију покретних ствари, покретне радионице за рад у теренским условима, радионичку опрему, разне врсте специјалних и општих алата, специјалну и општу мерну опрему и специјалну опрему за испитивања у институтима и опитном центру (Војска Србије, 2021).

4.2. ИНТЕНДАНТСКА СЛУЖБА

Интендантска служба је најстарија логистичка служба која у оквиру своје логистичке функције врши снабдевање основним интендантским стварима и пружа подршку при реализацији основних логистичких делатности у оквиру Војске Србије, што представља стварање повољних услова за живот и рад припадника Војске Србије.

Задаци интендантске службе су следећи:

1. Развој и усавршавање интендантских покретних ствари;
2. Одевање и исхрана људства;
3. Комуналне и енергетске услуге;
4. Опремање интендантским покретним стварима и смештај;
5. Услужне делатности, услуге стандарда и репрезентативне услуге.

„Пројектовање и успостављање складне, економичне и динамичне организације која је повезана са одговарајућим државним институцијама и субјектима друштва, на основу законских овлашћења, користећи расположиве могућности друштва на принципу обједињавања снабдевачких, производних и услужних делатности и капацитета у оквиру логистике система одбране Републике Србије основне су карактеристике интендантске службе. Поред наведених, важне су и следеће карактеристике: интегралност, непрекидност, потпуност, ефективност и ефикасност, територијалност, аутономност, флексибилност, мобилност и интероперабилност“ (Војска Србије, 2021).

За реализацију задатака службе користе се: опрема и прибор за припрему и послуживање хране, опрему и прибор за проналажење, пречишћавање и употребу воде за пиће, све врсте униформи, као и специјалну униформу за потребе припадника интендантске службе, машине и уређаје неопходне за вршење функције, као и логорску опрему за обављање теренских задатака. Данас, интендантска служба својом развијеном организацијом и попуњеношћу стручним кадром представља стабилан ослонац јединицама и установама, а као таква даје и велику подршку реализацији задатака у мисијама Војске Србије.

4.3. САНИТЕТСКА СЛУЖБА

Санитетска служба је логистичка служба Војске Србије која у оквиру свог рада организује и реализује здравствену заштиту припадника Војске.

Основни задаци санитетске службе јесу:

1. Унапређење и очување здравља људи, као и

2. Спречавање повреда. Спроводи се предузимањем хигијенских, предепидемиолошких мера, као и мера медицинске радиолошке, хемијске и биолошке заштите.

Такође, у условима рата основни задаци ове службе јесу тријаж, евакуација и лечење повређених, поред тога и снабдевање основним санитетским материјалним средствима и лековима. Санитетска служба се спроводи преко државних и органа Војске Србије у сарадњи са цивилним здравственим службама Републике Србије, користи сопствене капацитете, као и капацитете Републике Србије. Организована је на 1. Примарном нивоу који се односи на хитну и општемедицинску помоћ, 2. Секундарном нивоу који обухвата Центар војномедицинских установа Београд, Војна болница Ниш, Војномедицински центар Нови Сад, као и на 3. Терцијарном нивоу који обухвата Војномедицинску академију. Организација се састоји од управних органа који руководе службом и одговорни су за њен рад, и извршних органа који реализују здравствену заштиту војних осигураника. (Војска Србије, 2021).

4.4. ВЕТЕРИНАРСКА СЛУЖБА

Ветеринарска служба је логистичка служба чија је основна надлежност да организује и брине о здрављу и безбедности животиња, одржавање радне способности животиња, као контролисање намерница животињског порекла за исхрану припадника Војске Србије.

Основни задаци ветеринарске службе јесу:

1. Редовно спровођење ветеринарско санитарних мера над храном животињског порекла у јединицама Војске Србије;
2. Узгој и обука паса;
3. Обука ветеринарског кадра;
4. Учешће у планирању и спровођењу хигијенско-профилактичких и санитарно безбедносних мера у исхрани, водоснабдевању и диспозицији отпадних материја и
5. Обезбеђење прописних услова за живот и рад јединица у летњем и зимском периоду и снабдевање основним ветеринарским материјалима средствима, лековима (Војска Србије, 2021).

Такође је битно да је у Војсци Србије заступљен примарни ниво здравствене заштите, као и сарадња са цивилним институцијама које се баве пословима из области ветеринарства. Организацију ове службе чине управни органи који руководе службом и извршни органи који реализују ветеринарски и санитарни надзор.

4.5. САОБРАЋАЈНА СЛУЖБА

Саобраћајна служба планира, организује и руководи задацима који се односе на саобраћај и транспорт. Задаци органа саобраћајне службе:

1. Организација саобраћаја војних возила и управљање транспортом;
2. Транспорт људи, средстава и опасног терета;
3. Оптимизација трошкова транспорта и оптимизације транспорта војних средстава;
4. Развој, усавршавање и стандардизација превозних средстава;
5. Сарадња са другим државним институцијама из области саобраћаја и транспорта (Војска Србије, 2021).

Саобраћај и транспорт су организовани на интервидовској основи, као копнени: друмски и железнички, ваздушни и водни, такође мирнодопска организација саобраћајне службе прилагођава се ратној, обезбеђујући брз и ефикасан прелазак Војске Србије из мирнодопске у ратну организацију. Превозна средства Војске Србије, намењена су за транспорт људи и робе, теренским возилима за транспорт, као и возилима специјалне намене.

4.6. ГРАЂЕВИНСКА СЛУЖБА

Грађевинска служба намењена је за обављање послова и задатака у вези са просторним и урбанистичким планирањем, изградњом и одржавањем објеката, управљањем и располагањем непокретностима, техничком контролом и техничким надзором у области инфраструктуре.

Служба је организована кроз управне и извршне органе, који су стручно и технички оспособљени за обављање послова у вези са наменом: инвеститорске послове, послове изградње и инвестиционог одржавања непокретности и редовно одржавање зграда и станова.

5. ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ ЛОГИСТИКЕ

Центар за обуку логистике је намењен за обуку кадрова логистичких специјалности, за потребе система одбране. Јединице Центра за обуку логистике размештене су у касарни „Цар Лазар“ у Крушевцу, касарни „Рибница“ у Краљеву, у објекту „Шивара“ у Нишу.

У саставу Центра за обуку логистике су команда, командно одељење, батаљон за обуку саобраћајне службе, чета за обуку техничке службе, чета за обуку интендантске службе и чета за обуку санитетске службе.

Задаци Центра за обуку логистике јесу:

- обучавање, усавршавање и оспособљавање кадрова техничке, интендантске, саобраћајне и санитетске службе, за све профиле – војнике, професионалне војнике, кандидате за подофицире, подофицире, цивилна лица и друга лица по одлуци Министра Одбране (лица из грађанства, лица за мировне мисије и лица из иностранства)
- организација и реализација курсева ради додатног оспособљавања професионалних припадника Министарства Одбране и Војске Србије за потребе служби логистике
- сертификација обучености професионалних припадника Министарства Одбране и Војске Србије.

Циљ обуке је стварање самоувереног и дисциплинованог војника који је физички способан, добро мотивисан, обучен у основним вештинама и који поседује квалитете борца да преживи на бојном пољу и извршава задатке као члан посаде или тима. Оно што је такође важно поменути јесте да је Центар формиран од пет наставних центара: 186. техничког наставног центра, 414. интендантског наставног центра, 512. санитетског наставног центра, 125. саобраћајног аутомобилског наставног центра, 40. ветеринарског наставног центра и Позадинског школског центра.

6. ИСТОРИЈАТ ЛОГИСТИКЕ У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

Логистика је у свим земљама била иста или слична, па тако и у Србији до Првог српског устанка. „У Првом и Другом српском устанку у Шапцу, Смедереву и Београду организују се базе за снабдевање из иностранства, изграђују се магацини хране и муниције у шанчевима, твршавама и већим градовима, радионице за опоравак оружја, барутана, амбуланте и болнице (Станојевић и сар. 2017).

Формирањем српске војске 1839. године уведени су комесари и комерсавства, а 1859. године уместо њих формирано је Административно-економско одељење, које је надлежно за снабдевање касарни, болница, смештај јединица“ (Станојевић и сар. 2017).

У појединим периодима као што је српско-турски рат 1876. године војска се снабдевала из територије целе земље, најпре сваки округ је био надлежан за одређено војиште, а прикупљена средства су одлагана у главне, предње и расходне магацине, такође у другом српско-турском рату војска Србије је била ван територијалних граница и снабдевала се месним средствима (Станојевић и сар. 2017).

У бугарско-српском рату војска се снабдевала неопходним средствима за издржавање путем готовог новца, поготову на страниј територији (Станојевић и сар. 2017).

У штабу Врховне команде пословима позадинског обезбеђења руководили су главни интендант и комесар Врховног штаба, у дивизијама – дивизијски командант, у бригадама – бригадни комесари. Свака бригада имала је пекарски, месарски, муницијски и магацински вод, а дивизије слагалишта – марвени депо и пољске болнице (Станојевић и сар. 2017).

Од 1883. године ратне дивизије имале су у свом саставу возарски пук састава: занатлијска, пекарска и возарска чета, месарска чета са марвеним депоом, провијантска и муницијска колона и болница. Од 1899. Године формиране су административна (са економском и благајничком граном), санитетска (са лекарском, апотекарском, марвено-лекарском граном), техничка (са артиљеријско-техничком и инжињеријско-техничком граном), и саобраћајна служба. (Станојевић и сар. 2017).

Позадинско обезбеђење се делило на војишни и „позадњи“ део. О снабдевању, саобраћају и санитетској служби старало се Министарство војно преко окружних команди, док у војишном делу Врховна команда преко главног команданта, начелника саобраћајног

одељења и начелника санитета Врховне команде. Од позадинских јединица, српска војска имала је возарске и болничарске јединице, такође у рату су све јединице имале комору, а постојали су и резервни транспорти Врховне команде (Станојевић и сар. 2017).

Јануара 1941. године Влада Краљевине Југославије образује ново Министарство снабдевања и исхране, које је било кратког века. У Бајиној Башти је народноослободилачки одбор у септембру 1941. организовао радионицу за опоравак моторних возила тако што је писаним решењем реквирирао приватну механичарску радионицу (Законовић и Јањетовић 1987). Један од задатака народноослободилачких одбора био је да се старају, организују и реализују материјално и санитетско обезбеђење, а то су извршавали образовањем складишта, радионица, амбуланти, развојем економије.

Године 1945. долази до преименовања Народноослободилачке Војске Југославије у Југословенску армију, тада су у бригадама, дивизијама и армијама формиране команде позадине у чији састав су ушли интендантски, санитетски и други органи (Станојевић и сар. 2017).

За развој саобраћајне службе узима се 1908. година кад је Петар Први Карађорђевић издао указ у ком се наводи: „...На предлог Нашег војног Министра, а на основу члана 6 Закона о устројству војске, наређујемо: да се коморска кола прописана формацијом војске могу заменити аутомобилима. Наш војни министар нека изврши овај указ“, исте године потписан је и договор са швајцарском фирмом о увозу 10 теретних аутомобила за чију употребу је обучавано више српских војника, касније су аутомобили распоређени по дивизијама, шофери унапређени у капларе. У 19. веку у српској војсци постојао је возарски транспорт који је у српску војску уведен 1864. године, док је у периоду од 1876 – 1878. свака бригада имала муницијски и магацински вод, и железнички транспорт. Касније је штабу Врховне команде предвиђено постојање Саобраћајног одељења које би било надлежно за саобраћај, транспорт, уређење путева, одржавање поштанске и телеграфске делатности. Закон о устројству војске из 1901. године први пут је предвидео саобраћајну службу са железничком, телефонском, телеграфском и ваздухопловном граном. У ратном стању постојећи Саобраћајни одсек у оквиру Оперативног одељења прерастао би у Саобраћајно одељење Врховне команде, такође у саставу ратних армија постојала је и Железничка команда, а оно што је такође важно јесте да су главна војна пошта и интендантски воз, као и санитетски железнички воз били у саставу Врховне

команде. Према Уредби о служби у позадини о саобраћају, снабдевању и санитетском обезбеђењу старало се Министарство војно. Државна територија је у том периоду била подељена на дивизијске и пуковске команде, које су управљале својим територијама. Саобраћајна служба је за потребе транспорта имала возарске јединице, све јединице од батаљона до армије имале су своју комору, а транспортна средства у резерви постојала само при Врховној команди. Како би се истакла веза између цивилне и војне логистике најбољи је пример припрема за балканске ратове у којој су војне снаге користиле цивилну инфраструктуру, тачније железницу, за транспорт људи, материјала, као и мобилизацију коња и волова. Пред улазак у ратове Србија је располагала са око 1300км пруге, с тим да је главна пруга Београд-Ниш била пропусна за 12 возова у току 24 часа, док је пруга Ниш-Врање могла да пропусти свега осам возова. Српска војска је прва оружана сила која је у рату користила транспорт трупа аутомобилом, до угрожене линије фронта, пример за то јесте битка код Гостивара када су две чете превезене колима и аутомобилима у току ноћи при чему је одбрањен и сачуван читав фронт (Ранковић и сар, 2009).

Током Првог светског рата војни аутомобилски транспорт почео је да се развија, најпре Аутомобилска команда која се бавила овом врстом транспорта формирана је 1915. године. До лета 1918. године у служби српске војске била су три француска аутомобилска одреда и пет санитетских водова, као и 10 енглеских ауто-чета, са нешто преко 1.000 моторних возила. Поред тога, крај рата српска војска дочекала је са шест сопствених ауто-одреда са укупно 144 путничка и теретна аутомобила, 21 официром и 1.136 подофицира и војника, обучених возача. Након повлачења са државне територије, са центром у Солуну формирано је Саобраћајно одељење које се састојало од: Аутомобилске команде, Војно-друмског одсека, Железничке команде, Бродарске команде, као и болница. Војно-железничка инспекција састојала се од: Железничке команде, Команда из Србије евакуисаних и милитаризованих железничких службеника, јединице за осигурање железнице, неке од њених основних надлежности биле су: помоћ савезницима у експлоатацији, одржавање и поправка железничких пруга, као и да гради, одржава и експлоатише мрежу пруга (Ранковић и сар, 2009).

Формирање Саобраћајне управе 1955. године, са свим гранама саобраћаја: друмски, железнички, водни, ваздушни, представља највећи успон Саобраћајне службе. У Саобраћајној управи ЈНА први пут се формира Одељење за друмски саобраћај од три

одсека: аутомобилски, путни и за регулисање саобраћаја. У току 1956. године образују се саобраћајни одсеци у новоформираним командама војних подручја, војне делегације при дирекцијама железница и Одељење војних послова при Управи поморског и речног саобраћаја потчињавају се Саобраћајној управи. Пар година касније, тачније 1958. године у оквиру Саобраћајне управе ЈНА, уместо друмског и железничког одељења формирају се Саобраћајно-оперативно одељење са одсечима за друмски и железнички саобраћај, и Транспортно одељење са одсечима за транспорт, експлоатацију и регистрацију моторних возила. Почетком шездесетих година двадесетог века, дошло је до низа промена у домену Саобраћајне службе, тако на пример: постаје тактички носилац развоја свих неборбених моторних возила, осим возила специјалне намене РВ и ПВО, као и возила интендантске службе; Саобраћајна управа се састојала од три сектора: саобраћајно-транспортни, за научноистраживачки рад, и за школовање и обуку (Ранковић и сар, 2009).

Шири развој инжињерства и инжињерског стваралаштва у Србији догађао се у 19. веку када су се појавили први инжињери школовани у иностранству. Историјске околности натерале су Србију да посебну пажњу посвети развоју „војног инжињерства“ и војне производње. Тако је у Крагујевцу 1853. године званично пуштен у рад војнотехнички завод (Тополивница), прва ливница топова. Током 19. века он је био најзначајнији индустријски капацитет у Србији. Тополивница је имала велики значај за српску привреду, посебно за војну производњу, војне инжињере, техничаре и мајсторе. За развој војног инжињерства било је значајно оснивање адекватних образовних установа, при Тополивници 1854. године оснива се занатлијска школа, где су први предавачи били потпоручници запослени у Тополивници: Велимир Степановић, Милутин Јовановић и Сава Ивановић. Девет година касније, тачније 1863. године о устројству Велике школе која је имала три факултета: Технички, Филозофски и Правни факултет. Фебруара 1905. године донет је Закон по којем се Велика школа претвара у Универзитет, који поред три поменута има и Медицински и Богословски факултет. Допринос војног инжињерства и других стручњака из војне производње с краја 19. века нарочит значај је имао за српску војску у Балканским ратовима и Првом светском рату (Станојевић, 2001).

Једна од такође важних служби за функционисање Војске јесте техничка служба. За дан техничке службе узима се 15. септембар 1891. године, тога дана у барутани „Обилићево“ код Крушевца започела производња бездимног барута. Годинама касније

дошло је до обнављања многих сектора, па тако на пример 1908. године линија за израду пешадијске муниције је обновљена, па је дневна производња достигала 100.000 метака М99. Данас ова служба представља део једног сложеног система, веома значајног за борбену готовост, а тиме и за целокупан систем одбране. Када је техничка служба у питању, Сектор за позадину бавио се техничким снабдевањима и одржавањем, док се Сектор за војнопривредну делатност бавио истраживањем, развојем, модернизацијом, производњом, контролом квалитета и стандардизацијом. Војнотехничка сарадња је веома развијена и темељи се на реализацији принципа сарадње са свим земљама и војскама које то желе уз обострани интерес. Остварени су добри односи који дају заједничке пројекте са многим земљама, односе успоставља Министарство одбране са сличним институцијама у свету (Војнотехнички гласник 4/08, пуковник Бранимир Вујатовић).

Закључак

Сама помисао на реч „логистика“ за многе теоретичаре различита, али се углавном односи на снабдевање, кретање и дистрибуцију робе, одржавање опреме и инфраструктуре, збрињавање оболелих и повређених, обезбеђење енергената, исхране, као и дистрибуција одеће и обуће. Из наведеног се да закључити, да постоји мноштво различитих дефиниција и одређења овог појма, међутим већина аутора се слаже у томе шта се под тим појмом подразумева. Када је реч о војној логистици, она представља део система опште логистике, то је наука и вештина планирања и извођења снабдевања, покрета и одржавања снага, с циљем обезбеђења материјалних и здравствених предуслова за живот, рад и ударну моћ војске. Дакле као основни циљ логистичког напора може се одредити стварање и непрекидна подршка борбених снага, што заправо представља користан путоказ за приказивање и интерпретацију тумачења појма логистике.

Систем одбране представља део система националне безбедности, уређен је стратегијско – доктринарним и планским документима одбране, представља облик организовања задатака одбране, организовања мера за рад грађана, државних органа, као и правних лица, за употребу снага одбране у ратном и ванредном стању. Битно је напоменути да се Систем одбране састоји од два дела: управљачког и извршног дела. Када се говори о логистици у Систему одбране треба знати да она представља задатак пре свега извршног дела система одбране, односно Војске Србије и других снага одбране. Логистиком у Систему одбране бави више управа и органа, на свим нивоима руковођења. Када је реч о управљачком делу, он је у надлежности, како Управе за општу логистику као организационе јединице Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, тако и Управе за логистику (Ј-4) у оквиру Генералштаба. Значајно је напоменути и то да у наведеним управама долази до извесног преклапања надлежности. Такође, битно је истаћи и Централну логистичку базу која је подређена Управи за логистику (Ј-4) у оквиру које се налази команда, командна чета, логистички центар, три складишна батаљона и сабирно-продајни центар. Извршни део припада Војсци Србије у оквиру које постоји шест логистичких служби: техничка, интендантска, санитетска, ветеринарска, саобраћајна и грађевинска.

Логистика у Српској војсци има дугу традицију. Као најранији почетак организовања логистике може се навести период Првог и Другог српског устанка, када се организују се базе за снабдевање из иностранства, изграђују магацини хране и муниције у шанчевима, тврђавама и већим градовима, радионице за опоравак оружја, барутане, амбуланте и болнице. У каснијем периоду се све више пажње посвећује логистици у Војсци, из чега произилази увођење првих аутомобила у Војсци 1908. године, указом краља Петра. Развој се наставио све до данашњих дана о чему говори све већа пажња опремању и модернизацији како војске у целини тако и логистичких служби савременим средствима који доприносе успешном обављању мисија и задатака.

Логистика у Систему одбране значајна је не само за Војску и њен живот и рад, како у миру тако и у рату, већ и за друштво у целини.

Литература

1. Станојевић, П., Мишковић, В., Мишев, Г. (2017). Национална логистика и безбедност. Београд: Факултет безбедности.
2. Јефтић, З. (2019). Менаџмент у систему одбране. Београд: Факултет безбедности.
3. Милошевић, Ј. (2010). Материјална обавеза у систему одбране Републике Србије. Војно дело.
4. Драгишић, З. (2011). Систем националне безбедности Републике Србије. Београд: Факултет безбедности.
5. Ранковић, Ж., Денда, Д. (2009). 100 година саобраћајне службе у српској војсци. Војнотехнички гласник. Бр. 1/09.
6. Јовановић, Д. (2005). Логистика. Београд: Факултет цивилне одбране
7. Вујатовић, Б., 15. септембар - дан техничке службе Војске Србије. Војнотехнички гласник. Бр. 4/08.
8. Зечевић, С. (1996). Модел оптимизације логистичких ланаца у условима функционисања РТЦ. Докторска дисертација. Београд.
9. Кековић, З., Димитријевић, И. (2017). Системи безбедности са системом безбедности Републике Србије. Београд: Факултет безбедности.
10. Hunt, R. B., (1956). Definitions of logistics. USN Retired.
11. Logistics in the national defence. (1959). The Stackpole Company Harrisburg Pennsylvania (Логистика у националној одбрани, превод - Војнотехнички Завод Београд 1968.)
12. Станојевић, Д. (2001). Електродистрибуција Београда, Земуна и београдског краја развој до 2000. Београд.

Законска регулатива

1. Стратегија одбране Републике Србије. (2019). Службени гласник. Бр. 94/2019-4.
2. Закон о Војсци Србије. (2007).
3. Закон о одбрани Републике Србије. (2007).

Интернет извори

1. Војска Србије вебсајт, приступ 10. мај:
<https://web.archive.org/web/20111011095253/http://vs.rs/index.php?content=b3ec10f4-f717-102b-bdc2-a0672172d7df>
http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/generalstab/uprava-za-logistiku-j4/centralna-logisticka-baza
http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/generalstab/uprava-za-logistiku-j4
http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/generalstab/uprava-za-logistiku-j4/centar-za-koordinaciju-kretanja-i-transporta
http://www.vs.rs/sr_cyr/clanak/DEC58AA60B4E11E5ABAB00163E135070/sabirno-prodajni-centri
http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/generalstab
http://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije/komanda-za-obuku/centar-za-obuku-logistike
2. Министарство одбране вебсајт, приступ 13. мај:
<http://www.mod.gov.rs/cir/4321/uprava-za-opstu-logistiku-4321>
<http://www.mod.gov.rs/cir/4319/sektor-za-materijalne-resurse-4319>
http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/Bela_Knjiga-Srpski.pdf (стр. 107).
3. Дневни лист „Политика“ (2017).
<https://www.politika.rs/scc/clanak/383309/Друштво/Формиран-Први-логистички-центар-ефикасније-снабдевање-војске>